

Amerikai alapjogi jelentések – átfogó vizsgálat vagy politikai nyomásgyakorlás?

2022. április 12-én az Egyesült Államok Külügyminisztériuma közzétette éves emberi jogi országjelentéseit. Míg a jelentések bizonyos országok és kérdések vonatkozásában rendkívül részletesek, az amerikai külügy továbbra is szemet huny számos jogsértés felett, elsősorban azon országok esetében, ahol nem érdeke a kényes kérdések boncolgatása. Jó példa utóbbira Szlovákia, ahol bár mind a mai napig alkalmazzák a Beneš-dekrétumokat, és koboznak el földeket pusztán nemzetiségi hovatartozás okán, e kirívóan jogsértő gyakorlat még csak említés szintjén sem szerepel a Szlovákiáról szóló országjelentésben.

Ahogy arról korábban kutatóintézetünk beszámolt,¹ illetve jelen sorok szerzője a *Foreign Policy* magazinban közzétett elemzésében bemutatta,² Szlovákiában mind a mai napig visszaható hatállyal alkalmazzák a Beneš-dekrétumokat. Az elmúlt években több száz hektárnyi, több millió euró értékű földterületet kobzott el a szlovák állam magánszemélyektől pusztán azon az alapon, hogy az érintett személyek felmenői magyarok vagy németek voltak, akiktől az 1940-es évek második felében földtulajdonait a kollektív bűnösség elve alapján el kellett volna kobozni.

Ahogy Fiala-Butora János nemzetközi emberi jogi szakértő fogalmazott,³ „olyan ez, mintha utólag nem érvénytelenítettük volna a náci korszak törvényeit, és most egy árjásító rendelet alapján koboznák el egy zsidó származású ember házát, arra hivatkozva, hogy erről 1942-ben született döntés, csak akkor nem tudták végrehajtani”.

Ennek ellenére az amerikai külügyminisztérium Szlovákiáról szóló 2021. évi emberi jogi országjelentése⁴ még csak említés szintjén sem tér ki

¹ Tárnok Balázs: *Folytatódnak a földkobzások Szlovákiában a Beneš-dekrétumok alapján – az Európai Bizottság hallgatólagos jóváhagyásával*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2022. február 14.

² Balázs Tárnok: *Why Is Ethnic Discrimination Still Legal in Slovakia?* *Foreign Policy*, 2022. március 12.

³ Fiala-Butora János: *Beneš-dekrétumok – amikor a múlt és a jövő összeér*. *Új Szó*, 2020. július 19.

⁴ Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor: *Slovakia 2021 Human Rights Report. Executive Summary* (2021).

erre az emberi jogokat súlyosan sértő joggyakorlatra. Hogyan kerülhette ez el az amerikai külügy figyelmét?

A hidegháború óta az Egyesült Államok Külügyminisztériumának (U.S. State Department) emberi jogi országjelentései (Annual Human Rights Country Reports)⁵ fontos eszközei⁶ az amerikai külpolitikának. A Külügyminisztérium Demokrácia, Emberi Jogok és Munkaügyi Hivatala (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor)⁷ koordinálja az emberi jogi jelentések elkészítését, míg az egyes országok alapjogi vizsgálatát az Egyesült Államok helyi nagykövetségei végzik.

A jelentéseket már a kezdetektől rendszeresen kritizálták azok hiányosságai és politikai részrehajlásai miatt, különösen azon országok vonatkozásában, amelyekkel az Egyesült Államoknak stratégiai érdeke volt a szoros együttműködés, ekképpen számos súlyos emberi jogsértésről a jelentések említést sem tettek a harmonikus politikai kapcsolat fenntartása érdekében.

Szintén jelentős problémának bizonyul az elfogult külső forrásokra hagyatkozás a jelentések összeállítása során. A nagykövetségek számos forrásra támaszkodnak, ideértve civil szervezetektől kapott információkat, sajtómegjelentéseket, tudományos közleményeket és az érintett kormányoktól kapott tájékoztatást is. Míg a külső forrásoktól, elsősorban nem kormányzati (civil) szervezetektől származó információk felhasználása elengedhetetlen, ezek kritikai megközelítést nélkülöző átvétele veszélyeztetheti az országértékelések objektivitását. Sok emberi jogi civil szervezet a gyakorlatban érdekérvényesítő munkát végez, és átfogó értékelés biztosítása helyett csupán adott csoport szempontjait ismerteti. Még azokban az országokban is, ahol a jól működő civil és érdekvédelmi szervezetek részletes elemzéseket készítenek az emberi jogok helyzetéről, egyes társadalmi csoportok által tapasztalt visszaélések egyáltalán nem jelennek meg a jelentésekben.

Mindkét jelenségre jó példaként szolgál Szlovákia. Ivan Korčok szlovák külügyminiszternek (aki korábban Szlovákia washingtoni nagykövete is volt) sok barátja van az amerikai kormányzati és Közép-Európával foglalkozó szakértői körökben. Bár Szlovákiában a lakosság jelentős része érezhetően oroszbarát

⁵ Bureau Of Democracy, Human Rights, And Labor: *2021 Country Reports on Human Rights Practices* (2022. április 12.).

⁶ Congressional Research Service: *Global Human Rights: The Department of State's Country Reports on Human Rights Practices* (2022. április 14.).

⁷ U.S. Department of State: *Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor* (2022. május 8.).

(és egy felmérés⁸ szerint a lakosság többsége a NATO-t, nem Oroszországot okolja az ukrajnai háború eszkalálódása miatt), Korčok az atlanti kapcsolatok leghatározottabb támogatója, ekképpen az Egyesült Államok nagyon fontos szövetségese. Másodszorban, a magyar kisebbségi, nemzetközi irányú érdekérvényesítés alulszervezett Szlovákiában. Nincs⁹ ugyanis olyan felvidéki jogvédő szervezet, amely strukturáltan, napi rendszerességgel szisztematikus nemzetközi érdekérvényesítő tevékenységet végezne. Ezzel párhuzamosan az országban működő nagy jogvédő szervezetek nem foglalkoznak kiemelten a szlovákiai magyarságot érő kihívásokkal.

Bár a professzionálisan működő érdekvédelmi szervezetek hiánya nem lehet ok arra, hogy az Egyesült Államok figyelmen kívül hagyja a magyar nemzeti közösséget érő súlyos emberi jogi jogsértéseket, amint arra Nicole Nemeth magyar származású amerikai kisebbségi jogi szakértő felhívta¹⁰ a figyelmet, az amerikai külügyminisztérium Szlovákiára vonatkozó országjelentései 2016 és 2020 között – hasonlóan a 2011 és 2015¹¹ közötti jelentésekhez – gyakorlatilag teljesen figyelmen kívül hagyták a szlovákiai magyarok helyzetét. Bár az idei jelentés¹² is elismeri, hogy a magyar közösség a legnagyobb nemzeti kisebbség az országban, a külügy egyáltalán nem foglalkozik a magyar közösséget érő jogsértésekkel. A diszkriminációról szóló fejezetben a jelentés csak a romák helyzetét tárgyalja, a többi nemzeti kisebbséget érintő kérdést egyáltalán nem.

A Beneš-dekrétumok visszamenőleges hatályú alkalmazásának figyelmen kívül hagyása azonban nemcsak nemzetiségi alapon történő diszkriminációs kérdés, hanem olyan alapvető emberi jogok és értékek kirívó megsértése is, amelyeket az Egyesült Államok is hagyományosan kiemelt figyelemben részesít (az emberi méltósághoz és a magántulajdonhoz való jog).

Az Egyesült Államok a II. világháború vége óta vezető szerepet vállalt a nemzetközi emberi jogi koncepció formálásában, ekképpen kimagasló felelősséggel

⁸ Michal Hudec: [Most Slovaks Hold NATO Responsible for Tension in Ukraine](#). *Euractiv*, 2022. január 31.

⁹ Pomichal Krisztián: Tárnok Balázs: [Ha azt akarjuk, hogy a nemzetközi térben is figyeljenek a gondjainkra, el kell végeznünk a házi feladatot!](#) *Ma7*, 2021. október 1.

¹⁰ Nicole E. Nemeth: *In the Eyes of the Beholder: Analysis and Impressions of U.S. State Department Human Rights and Religious Freedom Reports for Serbia, Slovakia, Romania and Ukraine (2016–2020)* (2021. augusztus 6.).

¹¹ Bureau Of Democracy, Human Rights, and Labor: *The Annual Reports of the United States Department of State for the Countries of the Carpathian Basin (Slovakia, Ukraine, Romania and Serbia) Compared and Analyzed for the Years 2011-2015* (2016).

¹² Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor (2021): i. m.

bír az emberi jogok figyelemmel követésében szerte a világon, de különösen a nyugati civilizáció országaiban. Ha az Egyesült Államok meg kívánja őrizni az éves amerikai emberi jogi jelentések emberi jogi keretrendszerben betöltött szerepét, akkor az amerikai külügyminisztériumnak jelentős mértékben javítania kell a figyelemmel követés gyakorlatát és az éves jelentések tartalmi összeállítását. Ellenkező esetben az a vád érheti Washington, hogy kizárólag politikai nyomásgyakorlásra kívánja használni az országjelentéseket.

2022. május 3.

Felhasznált irodalom

- Bureau Of Democracy, Human Rights, and Labor: *2021 Country Reports on Human Rights Practices* (2022. április 12.). Online: www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/
- Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor: *Slovakia 2021 Human Rights Report. Executive Summary* (2021). Online: www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615_SLOVAKIA-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf
- U.S. Department of State: *Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor* (2022. május 8.). Online: www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-civilian-security-democracy-and-human-rights/bureau-of-democracy-human-rights-and-labor/